

Cihan iktisadî buhranı ve milletlerin istiklâl hakkı

Hallî için uğraşlan ve zıt, mütehalif enterelelerin çarpışması yüzünden gittikçe birer kat daha patallaşan ve derinleşen cihan iktisadî buhranı, siyasî tahla medeni ve ahlakî sahalıdır de ihtiva etmek üzere, şumül dairesine genişletilerek, yeni ve daha canlı problemler meydana çıkarmaktadır.

Bu problemler arasında Milletlerin İstiklâl Hakkı en birinci yer tutuyor.

Misal için milletlerin gümrük siyasetlerini alalım:

Eğer bu mesele gümrüklerin kaldırılması şeklinde halledilirse, büyük sanayi memleketi olmayan Avrupa, Asya ve Amerika devletlerinin hâkimiyeti ve istiklâl haklarını da mutazarrır etmekten geri kalmayacaktır.

Büyük devletlerin fazla istislahatı doğan buhranın hallî için büyük sanayi memleketi olmayan küçük ve orta devletler temamlı kapılarını açmış olsalar bu memleketlerin yerli-milli sanayileri rekabete duramayarak temamlı ölecek, cihan buhranı neticesinde zirai istislahat ve ihracatları düşmüş olduğundan, milli bütçeleri müthiş bir açık arzedecek ve bu milletler, açıklarını kapamak için hariciyen borç almaya mecbur kalacak, gittikçe yarım müstemleke ve en son tam müstemleke vaziyetine düşeceklerdir. Halbuki cihan iktisadî kongresinde ortaya atıldığı gibi, halî hâzırda orta ve küçük devletler gümrük siyaseti sayesinde milli bir sanayi yaratıyor, mahalli hamları işletmekle ziraiyatın buhranını aşıyor ve bütün bu tedbirlerle milli bütçelerini muvazenesine temine muvaffak oluyorlar.

Buhranın önüne geçmek ve işsizliği azaltmak için eyalet fiyatının sun'î olarak yükseltilmesi ve iş gününün azaltılması gibi tedbirler de bir ilaç değildir. Amelinen işsizlik kabiliyetini de yükseltmek lâzımdır, bu tedbir onu temin etmez. İş saatinin azaltılması, maaşların da indirilmesini mücip olacaktır. Buhranın ve işsizliğin en mühim sebeplerinden olan fazla istislahat ve rekabete, makinanin terakisi kontrolsüz olarak devam ettikçe eyalet fiyatının düşmesi ve işsizliğin artması da devam edecektir.

Haziran ortasında Cenevre'de devam eden beynelmilî emek konferansına beynelmilî emek teşkilatı reisinin verdiği bir rapora göre:

Dünyanın geçirdiği bu günkü buhran, ilk önce sanalığı çok zaman-zaman baş veren fevci buhranlardan değildir. Bu serferki buhran, yer yüzünde evvelce de zühur ettiği ve sonra ortadan kalkmış buhranlara benzemiyor. Şimdiki buhran, gerek sebepleri, gerekse neticeleri itibarile daha vahim, daha tehlikelidir. Bilhassa şimdiki kadar hiç görülmemiş şekilde âlemşimuldur.

Rapor sabitleri dünya vaziyetini islah için aşağıdaki tedbirleri teklif ediyor:

1. Her türlü ikisadi teşkilatın baş istislahat ile istiklâl muvazenesi olmalıdır. Böyle olmazsa, yani istislahat ile istiklâl arasında muvazene yapılmazsa, ilim ve fennin terakkiyatı neticesi yalnız lüzumsuz olmakla kalmaz, hakikaten zararlı da olur.
2. Müstehlik kütülcülerinin satın alma (işira) bacarığını artırmak lâzımdır. Daha evvelki nesiller, her nevi istislahatla hemen yitirilecek müstehlik bulmacağına zannetmişlerdir. Bu nazariye bu gün ilas etmiştir.
3. Müstehliklerin satın alma bacarığını artırmak için iktisadî menbaları işletmek ve değerlendirmek ihtiyacında olan yoksul ölkelere sermaye vermek lâzımdır.
4. Beynelmillet istislahatı kontrol altına almak lâzımdır. Bu günkü istislahatın hacmi, istislahat kabiliyetinden üstündür. Yani dünya istislahatın piyasaya attığı mahsulatı yetici ve alıcıların ihtiyacından çoktur. Muhtelif sanayi ve ekinliğin istislahatını tahdit etmek için beynelmilî anlaşmalar lâzımdır.

İşte, beynelmilî emek teşkilatı reisinin Cenevre'de devam eden beynelmilî emek konferansına verdiği ve bu günkü buhranın sebep, netice ve islah yollarını teklif eden dikkate değer rapor, hülaseten bundan ibarettir.

Fakat büyük sanayi ölkeleri bu tahdit ve takiyat yoluna gidecekler mi?

Buhran hususunda muhtelif nazariyeler vardır. Bu nazariyeler âdetâ birer mektep haline gelmiştir. Her devletin, bilhassa büyük sanayi memleketi olan devletlerin enterelelerini izah ve müdafaa eden nazariyeler buhranı muhtelif cepheleden mütalea ederler. Buhranın asıl sebepleri ise:

- 1 Müthiş rekabet,
- 2 Makinenin baş döndürücü sür'atle terakki,

Şimalî Kafkasya'da istiklâl hareketi

Vatikan hükümetinin mürevvici efkârı olarak Sovyetler hakkında mevsum malumatlarla temyiz eden „Osservatore Romano“ gazetesi 8 Temmuz tarihli nushasında hususi muhabirinden Şimalî Kafkasya'daki son vaziyete dair aldığı şu malumatı nesretmektedir:

„Şimalî Kafkasya'nın müteaddit muntakalarında milli istiklâl hareketi şiddetli su-

rette yeniden alevlenmiştir. Bu hareket son derece ciddi antisovyet teşahüratları şeklinde vukubuluyor ve tabiiatî bolsheviklerin asabiyyetini mücip olmaktadır. Şimalî Kafkasya'daki ademi memnuniyetin başlıca sebebi unumiyetle buradaki zirai ve pek perişan iktisadî buhran ve derin ihtiyaç ile açıklık teşkil etmektedir.“

Azerbaycan ve Gürcüstan'da ziraat işleri berbat

Berlin radyosu istihbarat şubesinin 3 Temmuz tarihli gönderdiği malumata göre, Sovyetlerde buğday biçimi işi son derece berbat bir manzara arz etmektedir. Bir çok muntakaların köylüleri biçime gitmekten temamlı imtina ettikleri gibi, bazı muntakalarda ise biçilmiş olan buğday toplanmayarak tarlalarda kalıp çürümektedir. İlki biçinlere, iklim itibarile, Sovyetlerin en cenup kısımlarında başlanıldığı yukarıda kaydolunan hâdiseler daha işbu muntakalarda vukubulmaktadır.

Muhabir berbatlığı mücip olan sebeplere nakli kelam ederek aynen şunları kaydetmektedir:

— „Köylü acından tarlaya çıkamıyor. Demin Moskva radyosunun bu hususta verdiği heyecanlı bir malumatına tutuk. Malumatı deniliyor, ki mahsul bütün Kafkasya'da bilhassa cenubi Kafkasya cumhuriyetinde vahim bir haldedir. Buradaki toplanmış olan buğday, tarlalarda kalarak çürüyor. Köylüler, G.P.U. müfrezeleri tarafından zorla tarlalara sevkolunuyor ve ölümlü tehdit altında cebrânleştiriliyorlar. Açlık bittirilmiş devam ediyor.“

„Berliner Börsen-Zeitung“ gazetesi 7 Temmuz tarihli nushasında Moskva radyosuna, Sovyetlerde rakolta işlerinin son derece feci olduğuna dair verilen bir konferansdan bahsederek, diyor, ki:

— „Ziraat komiserliği müntesiplerinden olarak, „Rakolta alarmı“ (mahsul yaygarası) mevzuunda konferans veren büyük bir meumur, nutkunun sonunda, bütün Kafkasya muntakalarında, geçen yılda baş veren hataların bu sene daha tekrür ettiğini ilâh eder, hükümetin işlenen hatalara karşı şiddetli tedbirler alınacağını haber veriyor ve diyor, ki gizlice buğday biçenlere ve mahsul toplayıcılara karşı taraları mura-kaba eden hususî G.P.U. muhafız kıştaatî makinelî tüfekler ve tayyarelerle tephiz olunmuşlardır.“

Yukarıda bahsi geçen cenubi Kafkasya cumhuriyetlerinde, buğday ekinleri itibarile, ilk sırada maruf olanlar — Azerbaycan ile Gürcüstan'dır. Alman efkârı unumiyetini meşgul eden mevzuubahs haberler, Kafkasya hudutları boyunca oturan hususi muhbirlirimizin mektuplarında daha bütün tafsilatle teyit olmaktadır.

Ukrayna'da milliyetçilik

Moskva gazetelerinde okunduğuna göre, Ukrayna'da „intizam temin etmek“ maksadile Moskva'dan gönderilen Postişef namî meş'ul bir komünist Harkof vilayeti firka komitesinde Ukrayna'da „ziyançılık“ hakkında sayan dikkat bir nutuk söylemiştir.

Postişef göre, „küy iktisadiyatı sahanında yapılan „ziyançılık“, bazı devletlerin casusluk teşkilatlarının emrile yapulan casusluk faaliyetine sıkı-sıkıya alakadardır. „Yahni bu kadar değil, „ziyançılık“ harsi ve medeni sahada dahi kendini göstermeye başlamıştır. Meselâ istiklâlci „ziyançılardan“ Ukraynalı Madan Maksimoviç, Yavorski, Erstenyukü gibiler çalşıtkıları medeni sahada en yüksek ve meş'ul mevkilere kadar çıkmışlardır. Bu „ziyançılar“ istiklâlci olan namî altında hususi bir grup yaparak emekçi köylüleri bolshevikler aleyhine çevirmeye ve ayaklandırmaya çalşışmıştır.“

Smîfî düşünün faaliyetinin devamından ibaret olan bu „muzur“ siyasî faaliyetle meş'ul „ziyançılar“, casuslar, kendi fikirlerini geniş halk kütülcülerine işlerine yamak için komünist firkasının propaganda aparatından dahi istifade etmişlerdir.

Bu „muzur“ faaliyetin kökü henüz çürütülmemiş ve yuvası dağıtılmamıştır. Meselâ bir müddet evvelisi sanayi akademisi lisan muallimlerinden komünist Polonski, ders esasında sabit maarif komiseri Skripnik'ten sonra Ukrayna'da ruslaştırma teşvikiyatını başlandırdığını âlenen söylemekten çekinmemiştir.“

- 3 Fazla istislahat,
- 4 Amerika ve Japonya gibi ihracat yapan yeni sanayi memleketleri,
- 5 Sanayinin Avrupa'dan müstemlekelerle yer değişmesi,
- 6 Cihan harbi,
- 7 Harp borçları,
- 8 Rusya ihtilali ve Sovyet Rusya'nın ihtilali ve dumping siyaseti.
- 9 Devletlerin kendilerini korumak için mucraat ettikleri gümrük siyaseti v.s. v. s.-den ibarettir.

Bu belli başlı sebepler arasında milletlerin koruma siyaseti de vardır. Fakat bu sebep istiklâl ve milli hakimiyetle sıkı surette bağli olan bir sebeptir.

Yukarıda izah ettiğimiz gibi, büyük sanayi memleketlerinin iktisadî emperyalizmi ve lühdutsüz hirs ve kazanç ihtislahatı için milletlerin kendi hakimiyetlerinden feragat etmeleri, birer aslı eyaletler

Ukrayna meş'ul komünistleri arasında milliyetçilik hareketinin şiddetlendiğine işareten Postişef, nutkunun sonunda demistir, ki:

„Ukrayna dahilinde gittikçe kuvvet bulan milliyetçilik hareketile olduğu gibi, arasıra (?) kendini gösteren rus sovenliğine dahi mücadele etmek lâzımdır.“

Moskva'dan verilen resmi malumata göre, Ukrayna'da fikirler eden son hâdiselerle göya sıkı surette alakadardığı meydana çıkarılan Ukrayna sabik komiserlerinden ve Moskva'daki devlet plan komisyonu reisi Skripnik, „müteaddit Ukrayna milliyetçilerine müzaheret göstermesi keşfolunduktan sonra ve dolayisile firkadın ihraç edildiğinden, hatasınan ağırlığına tahammül edemiyerek, i" har etmiştir. „ Bu „intihar“ üzere G.P.U. Ukraynalı komünistler arasında mühim mevkilerde bulunanlardan 100 نفرlerini çö"ünü tevkil etmiştir. Mevkuflar Ukrayna'yı Sovyetlerden ayrırmak planı takvî etmekle itham olunuyorlar.“

Mevsum Alman Merkez-katolik İrkasının baş organı „Germania“ gazetesinin 12 Temmuz tarihli malumatına göre Ukrayna'nın bu yılıki buğday mahsulü önce tahmin olunan miktarın üç beş beş ile ancak dörtte bir nisbette temin edilebilecektir. Gazete ilâve ediyor, ki tarlalardaki buğday hırsızlığı, ev ve ziraat hayvanlarının mitemadiyen cahnması bütün Ukrayna'da dehşetli surette çökalmaktadır.“

vaziyetlerine d' neleri icap etmez. Bu yol cihan buhranını „İletmekten çok uzak bir tedbirdir.“

Fakat müstemlekelerin ellerinden çıkacağı ve bunun da iktisadî hegemoninin sukutunu mücip olacağını hissedenerler, bilhassa Rusya'nın parçalamak mahkûm milletleri birer müstaklî devlet olarak cihan manzumesinde dahil edileceklerini gören rus âlimleri, cihan buhranını, sırf büyük devletlerin kontrolsüz rekabetlerinden ve kazanç hırslarından ibaret olan sebeplerden ziyade, milletlerin istiklâlî mes'alesi üzerinde tevakkuf ediyorlar. Büyük harp neticesinde istiklâlilerine kavuşan milletlerden bahseden bu âlimlerin fikirlerine göre):

„Milletlerin istiklâl hakkı prensipi ile (Arkası... safidede) Mirza-Bala

*) S. O. Zagorski: „Mejdunarodniya ekonomskiya problemi“, Praga 1922.

Rusya'da vaziyet.

Son hafta zarfında Leningrat limanını ziyaret eden Latviya bahriyelerinin Latviya gazetelerine verdikleri beyanata göre, Leningrat şehri ve limanı geçen yıla nazaran son derece fena ve perişan bir manzara arz etmektedir. Sokaklar her geçene el açan yüzlerce dilencilik dolmuştur. Caddeleri dolduran ve geçeyi sokaklarda geipiren yurtsuz sefil çocukların sayı-hesabı yoktur. Şimdiki halde Leningrat'ta on binlerce işsiz dolmaktadır. Büyük fabrikalardan sayılan „Krasni Putilovets“ bu yıl parasızlık ve işsizlik yüzünden dört bin ameleyi işten atmıştır.

Emek burasının iş bulmak için her gün dört-beş bin işsiz kaydolunmaktadır. Sovyet hükümeti hırsızlık ve baskın hâdiselerini azaltmak için işsizleri kafile-kafile Ural, Don havzası ve uzak şimal taraflarına göndermektedir. Fakat işsizler oralarda da açlığa tahammül edemeyerek ilk fırsatla firar ediyorlar.

İhtikâr son derece şiddet bulmuştur. Erzak, ayak kaba, elbise, oda, hatta mezniziyet ihtikârının önüne geçilemiyor. Leningrat amele ve memurların maşası son zamanlarda yüzde 25 nisbetinde azalmıştır. Halbuki hükümet kooperatiflerinde fiyatlar yüzde 40 nisbetinde hırsızdır.

Leningrat yakınında meş'uk köylüler kıyın şiddetli açlık olacağını ka'iyetle söylüyorlar. Kolhoz ve sohvoların son derece feci ve perişan vaziyeti açık ihtimalim bir kat daha kuvvetlendirilmektedir. İşsizler tarlalara, bağ ve bostanlara baskın yapıp eklerine geçen buğday, patates v.s.-yi yağma ediyorlar. Hükümet muntazama yakılan bu baskınların önüne geçemeye ve azalan mahsulü, naslı olarak olunan, korumak maksadile tarlalara muhafız müfrezeleri koymuştur.

Limanda çalışan amelelerin vaziyetini son derece fecidir. Liman ameleleri her gün 12 saat çalıştığı halde ancak üç-beş ruble alıyor, ki bu para ile, bula bilirse, yalnız ekmek ala bilir. Limanda en fazla kadınlar çalşıyor. Bunların çoğu da Ceka ajanıdır. Amele ve işsizler yırtık yıpranmış elbise ile yalın ayak geziyorlar.

Günden güne çıkılmaz feci bir vaziyete maruz kalan rejim, vukuu mahsulünk izmitilâlinin karşısın almak maksadile her türlü terroz vesaitine el atıyor. Terror, idamlar, sürgünleme ve bir çok diğer şeytani vasıtalar günün en adı hâdiselerini teşkil etmektedir. „Tas“ ajansının 12 Temmuz tarihile bildirğine göre, Moskva'da şimdi de yeni bir nevi „ziyançılık“ keşfolunmuş ve bunlardan ise, Moskva şehir mahkemesinin kararile hatta 5 nefer idam ve 7-si de 18 aydan 8 yıla kadar ağır kırkek cezazına mahkûm olunmuştur.“

Keşfolunan işbu yeni „ziyançılık“ ise amele lontanlarında hazırlanan yemelerin içine iğne, kan parçaları, teli ve çivi kırıkları karıştırılmaktan ibaret imiş.

„Hallicse Nachrichten“ gazetesinin Moskva muhabiri 27 Haziran tarihli nushasında verdiği malumata göre, G.P.U., erzak ihtikârı yüzünden sadece bir gün zarfında Moskva'da 1000-den fazla adam tevkil etmiştir. Mevkuflar Sibirya'ya sürülecektir. Gazete ilâve ediyor, ki Sovyet hükümeti ve kom. firka tarafından 12.000 komünist talebe seferber edilerek, „kolhozlarda temizlik yapmak“ maksadile köylere gönderilecektir.

Nakliyat işleri bütün Sovyetlerde temamlı bolunmuştur. Buradaki vehamet her bir tasavvurun haricindedir. Sadece 1933nci yılın birinci 3 ayı zarfında nakliyat vesaiti ile sevki olunan emet ve eşyanın umumî miktarı 67 milyon tondan 61 milyona emmiştir. Şimendifer kazarlerinin miktarı dehşetli surette yükselmiştir. Stalin ile Molotof nakliyat işlerini „intizam“ için bermutat yeni şiddetli dekreterler vermişlerdir.

„Neues Wiener Tageblatt“ gazetesinin Moskva muhabiri 5 Temmuz tarihli nushasında Sovyetlerde nakliyat ve unumiyetle şimendifer işlerinin feci bir manzara arzettiğini kaydederek, Stalin'in mezkûr nevbetti dekreterine temaslâ, işsizliğin bir tarzda „felaketli bertaraf edecek olan bu dekrete 16 reçete mevcuttur“ demektedir.

Mahsul ve buğday biçim işlerinde kullanılan makinelerin bozuk kısımları yerine yenileri mevcutt oluncunda, rakolta (mahsul) seferi şiddetli surette mutazarrır olacaktır. Bu sahada plan ancak 70,2% ikmal edile bilmiştir.

Sovyetlerde açlık

Almanya'nın Moskva seferinde köy iktisadiyatı atışesi bulunan Dr. Schiller'in raporunda bazı parçalar neşreden „Berliner Tageblatt“ gazetesine göre, Sovyet Rusya'da köy iktisadiyatı tasavvur edilemeyecek derecede berbat bir şekil arz etmektedir.

Hübabat mahsulü 1932-de 70 milyon tonu yani harpten evvelki miktarını bulmuş, lakin Sovyet iktisadındaki ahalinin miktarı da 30 milyon artmıştır. Köy iktisadiyatının verimi son derece düşmüştür.

Davaranlık denemeleri, ki temamen perişan bir vaziyettedir. 5 yıl, yani 1928—1932 müddetinde hayvannın miktarı 70,5 milyon, 29,2 milyona düşmüştür. Şayın dikkatleri, ki 133,3 milyon koyundan şimdi ancak 47 milyon kalmıştır. Bu, enişte hastalıklar, yem azlığını, bilhassa hayvanların kasten ölümler tarafından imhası kayıplarının büyük bir tesiri olmuştur. Raporun sonunda Schiller, 1933 senesinin Sovyet Rusya için deşsetli bir açlık yılı olacağını kaydetmektedir.

Schiller'in raporu münaşebetle Sovyetlerdeki açlığa uzun bir makale hasreden „Berliner Börsen Zeitung“ gazetesi 24 Haziran tarihi nüshasında „Sovyet ziraatında buhran“ başlığıle neşrettiği bir yazıda şunları kaydetmektedir:

„Dağa 1932nci yıldan başlayarak devam eden Sovyet ziraatının buhranı 1933nci yılda son derece vahimleşmiştir. Bilhassa erzak ve taşıyıcı müşkülatı gittikçe şiddetlenmektedir. Ukrayna, Edil nehri münaşebesi ve Kafkasya'dan alınan mahsulat bu yerlerde deşsetli bir kulluğu ve geriminin mevcudiyetini gösteriyor. Sovyet Ukraynası'ndan verilen malumatlara göre, burası, sözün bütün manasında, tam bir açlık istili etmiştir. Hükümet bu malmeclenmiş buğday ve diğer erzağın insafsızcağa üye tayan etmiş, ki bu yüzden çıkan şimdiki açlık 1921—1922 yıllarının açlığını temamlı köliğe braktırmaktadır. En çok muztar olan kıtve, buranın köylü kısmıdır, zira devlet ilk evvel bu zavallıların var yokunu talan ve yağma etmiştir. 1933nci yılın evvelerinden itibaren talan edilerek açlığa maruz kalan ahalî, at cesedi, köpek, kedi, fare ve en sonunda ise alefiyat ve muzur bitkilerin tağaddi ediyorlar. Bu yüzden mortalltet (mevitye) köylüler ve bilhassa çocuklar arasında şiddetli surette artmaktadır. Ebeveyn evladını istasyonlarda kendi talime brakararak fîrar ediyor; bu suretle sadece bir günün zarfında İharlot istasyonunda 150 nehr valideymi tarafindan açlık yüzünden brakılmış olan şabıspiz küçük çocuk bulunmuştur. Her yerde tiföz epidemisi hüküm sürmekte ve kurbanlık almaktadır. Bir zenbil potatesin fiyatı 60 rubledir!!! ...

Şehir ahalisinin vaziyeti daha gittikçe vahimleşmektedir. Açlık burayı da bürümüşür. Ekmek ratsyonu mütemadiyen azalmaktadır. Hükümet „komer'siyeli hayat“ namı altında şehirlerde beher kilosı yedi buçuk rubleye olarak „serbest“ ekmek satmaktadır. ... Halbuki amelien aynı hükümetten aldığı aylık maaş, azemi 200 rubleye bağırlıdır. ... İste bu yüzden amelien hemen hepsi kâfi derecede tasıyşy edemiyor ve bundan dolayı Sovyet sanayii gittikçe daha bruzulmaktadır. Şayın dikkatleri, ki bu kadar katastrofal bir taşıyıcı müşkülatı hakkında Sovyet matbuatı musırsın

sıküt ihtiyar etmektedir, halbuki işbu açlık, kütük ve erzak müşkülatı ile taban tabana zıt olan „beş yıllık plannın muvaffakiyetleri“ hakkında Sovyet hükümeti gerek dahilde, gerekse haricte yalandan propaganda yürütmekten bir an bile çekinmiyor. Pek tuhaftır, ki hariciye komiseri Litvinov, Londra cihan emekleri konferansında Sovyet iktisadiyatı üzerine irat ettiği nutkunda, Rusya'nın maruz kaldığı şimdiki belâlere temas bile etmemiştir, halbuki bugünkü Sovyet iktisadiyatı filen temamlı berbat ve inhilâl etmiştir. Malum olduğu veçhile Sovyetlerde bugün hüküm süren taayüş ve taşıyıcı müşkülatının başlıca sebebinin kolektivize ameliatının süratle tatbiki teşkil etmektedir. Stalin, maruf Kânunun Sani nutkunda „Beş yıllık plan mübinceye köy iktisadiyatının 61% nisbetine mukabil 220.000 kolhoz ile 5000 sohvöz vücede getirilmiştir“ diyerek iftihar ede bilir, lakin aynı Stalin, kendi ekspersimentlerinin Sovyet iktisadiyatını bugün nerelere götürüp çikardığını dahi görmemiş değildir. Stalin'in yanlış ziraat sıyasatinden mütevellit şu menfi neticeleri hele geçen yıllarda bile sarahaten görmek kabil idi, zira meydana bulunan şimdiki yanlışlıklar ve hatalar, artık 1929—1930nci yıllarda dahi kendilerini göstermeğe başlamış, fakat bütün şu hatalar o senelerin tesadüfen müsait mahsulü ile kapalı olduğundan, nişbeten bugünkü kadar arızalar ve müşkülatları mümkün olamamıştır.“

Gazete bu yılın mahsuluna nakli kelam ederek, diyor, ki:

„Sovyet matbuatının verdiği malumatlara istinaden bu yılın rakolatı hakkında önce müsbet bir fikir söylemek imkân haricindedir. Rakoltya Temmuz birinde başlamıştır. Fakat önce katli surette denilebilir, ki bu senenin mahsulü — gerçi iklim şuna müsai olmuşsa da — arazinin gayet lena surette hazırlanmış olduğuna mühakkak memnu'niyetbaş olmuştur. Mes'elenin şu cihetleri, Sovyet hükümetinin, müstakbel küş ekimleri ve şimdiki mahsulün teslimi hakkında verdiği mühtelif dekreterinin şiddetli (drakonik) maddelerinde açıkça görmek kabilidir.“

Bu hususta Stalin'e Molotov tarafindan verilmiş olan yeni bir dekret sayını dikkatleri. Mahsulün kâfi derecede olmuştukça tahmin edilmektedir, ki Stalin ve Molotov işbu dekreterinde buğdayın toplanmasına şuru edidiği gündün itibaren bir an evvel hemen teslimine başlamasını emrederek ve aynı zamanda buğday ile ticareti köyliye, büyük ceza tehdidile, cezri surette men etmişlerdir. Dekret buğday ticaretinin sureti menini bile tanzim etmektedir ve şu nizamda göre, Merkezi Asya ile Mavırayı Kafkasya cumhuriyetlerinde serbest buğday ticareti artık 25 Hazirandan başlayarak yasak edilmiştir. Ukrayna, Kırım, Şımai Kafkasya, aşğı Edil nehri müntakaları, Merkezi Rusya, Tatar cumhuriyeti ve Kazakistan'ın bazı kısımlarında ise Ağustosun birinden itibaren buğday ticareti men edilmiştir. Buğday tesliminin hazırlanması ise, bu sene Birinci Kânunun ortasına kadar bitmelidir, halbuki geçen yıl bu hazırlık Kânunun Sani başlarında ancak 85% nisbette teşkil etmektedir.“

Sovyetlerde hüküm süren müthiş açlık hakkında Avrupa matbuatının Moskva muhabirleri tarafından verilen malumatlar yek-

Japonya ve Sovyetler

Tokyo'dan bildirildiğine göre, Sovyet sefiri, Japonya hariciye naziri graf Ujida tarafindan kabul edilmiştir. Sefir, 2 Sovyet gemisinin Japonya hükümeti tarafindan müsadere edilmesine karşı hariciye nazirine bir protesto notası takdim etmiştir. Japon hükümetinin beyanatına göre, Sovyet gemilerinin müsadere edilmesine dolaylı tevkiif edilmiş ve gemiler müsadere altına alınmıştır. Japon müessili Sovyet notasına cevap olarak üzre demiştir, ki gemiler müsadere altında kalacak ve casusluk yapmakla maznun ve mevkuf Sovyet tebaaları mahkemeye sevkedilecektir.

Avrupa gazeteleri bu vak'a dolayısıyla Japon-Sovyet münaşebetinin gerçin bir şekil aldığı kaydetmektedirler.

„Tass“ ajansının 5 Temmuz tarihli malumatına göre, 3 Temmuzda Tokyo'da Sovyet ticaret mümessili Koçetof'a suikast maksadile bir hücum olmuştur. Suikastçı Kakumiseo nam japon faşist teşkilatına mensup Surinate Kasimo adlı bir Japon olarak, maksadına nâil olmadan, tevkiif edilmiştir.

diğerinden deşsetlidir. „Adam, adam eti yiyor“ tarzı ifadesi Sovyetlerde bugün geniş bir surette tahakkuk etmiştir, zira kanibalizm denilen vak'alar nadiren görülmekte olarak, Ukrayna, Kafkasya, Kırım ve Edil boyu müntakalarında günün hazinesi teşkil etmektedir.

Berlin'de, Belle-Alliance-Platz 6-da „Sovyetlerde açlık“ namile açılmış olan bir sergide, bütün Sovyetleri ve bilhassa ismi yukarıda geçen müntakaları istila etmiş olan deşsetli açlığa ait resmi vesikalar, mahelinde alınmış olan fotoraflı resimler, ahalinin taayüş için kullandığı alefiyat ve muzur bitkilerin resimleri, Sovyet hükümetinin bizzat ahalie sattığı „emeğin“ örnekleri, — vehalisi — insanın tüylerini ürpreden ve bedeni lerzeye salan manzaralar teşhir olunmaktadır. İnsan bu sergiyi gördükten sonra „Afrika'nın tropik ormanlarının medeni beyer aygıt basılmış karanlıklarında yaşayan varı vahşi adamların bugünkü Sovyet vatandaşından daha mes'ut olduğuna mutlak hükmetmelidir, zira, malum olduğu veçhile, hotentoller, buzmenler, butukotlar gibi yarı medeni habeseller, köpeklerin, farelerin, kedilerin iyiyi bitirdikten sonra müthiş açlıkla tevahüş ederek mini-mini yavrularını dahi kesip yemezler. Halbuki kendisinden maada cihanın diğer kısmını vahşi, istismarçı ve inhilale maruz addeden Sovyet cennetine bütün şu kabil hâdiselerin aynıle fotograflı bile alınarak sergilerde daha teşhir olunmaktadır. Sefalet, açlık, kütük, sarı hastalıklar bütün Sovyetleri bürüyüp, işgal etmiştir. Gün geçmiyor, ki Avrupa matbuatı bir ağzıla bu açlığı teyit ederek, Sovyet cennetinden yeni deşsetli haberler neşretmektedir.“

Fenlandiya'da çıkan „Wiborgs Rhyeter“ gazetesinin (Nr. 138) verdiği malumata göre, açlık o derece şiddet kespmiştir, ki hükümet hastaneleri bile kapamak mecburiyetinde kalmıştır zira hastalar ve doktorlara erzak bulmak artık imkân haricindedir. Bu kabil hâdiseler, sadece küçük kasabaların ve şehirlerde değil, hatta Har- (Arkası 4-nci sahitede) Hilal Münşi

Petrol istihsalı ne halde?

„Bakinski Raboçi“ (Nr. 101) yazıyor: Petrol programını ikmal ede bilemek için Bakü petrol ocaklarında günde 40.000 ton istihsal yapılmaktadır.

Halbuki İkinci Kanunda gündelik istihsal 30.389 ton, Şubatta — 31.714 ton, Martta — 36.757 ton, Nisanda — 38.690 ton istihsal vaki olmuştur.

Umumiyetle birinci yarım yıl zarfında Bakü ocakları 12.000 ton açık arz etmiştir.

Gazete şunu da iftira ediyor, ki: istihsal programı yalnız üç nahiyece tabii surette işkalye halinde çıkan petrol hesabına az-çok muvaffak ola bilmiş, ekser müntakalar ise üzerlerinde olan programı 50% bile ikmal edememişlerdir.

Bu cihet petrol amelei içtimalarında derin münaşebeleri mucip olmuştur. Ameliden ikinci yarım yılda hem programı ikmal etmek, hem de açığı ödemek talep edilmiştir.

Buna mukabil mutahassıs ve usta ameliler, günde 40.000 ton petrolu çıkarmak kat'iyen mümkün olmayacağını, değil, ki açığı ödemek, hatta gündelik program bile ikmal etmek zor iş olduğuna ileri sürmüş ve gazetinin yazdığına göre, aynen şunları söylemişlerdir:

— „Bu tevkiif ve emirden bir şey çıkmaz. Plan real değil, icrası imkân haricindedir. Bütün imkânlarımızı toplasak bile güne gündelik istihsal 32.000 tonun yukarı çıkamaz. ...“

Gazete, komünist fırkasının bu gibi „panikiç ve oportunistlere“ karşı şiddetli tedbir alınacağını, amelede sevk ve „boşver ruhunu“ öldürüleceği kenare atmak lâzım geleceğini yazmaktadır.

Gence'de

İhamit Sultanof yazdığı bir makalede („Bakinski Raboçi“, Nr. 98) bu gündeki Gence'yi böyle tasvir etmektedir:

— „1921-de Gence'nin 42.000 nüfusu vardı, şimdi ise Gence 90.000 nüfusa malikdir.“

Okuyucu, istila devrinde Gence'nin bire ikiden fazla artmış olduğunu zannetmesin. Gence 1921-de 42.000 nüfusa malik idi, 1920nün başında 80.000 nüfusa bânandı-yordu.

Ahalinin azalmasına sebep Gence isyanını müteakip Türklere karşı yapılan katliâm ve halkın etrafı kaçması idi. Bu suretle 1921de ekseriyeti Ermeni olan 42.000 nüfus kaldı. Şimdiki 90.000 nüfusu ise yüzde kaçtı Türk olduğuna Hamit kaydetmiştir. Yunu da unutmamalıdır, ki Gence'nin felaketine sebep olan halâlerden biri de Hamit Sultanof'tur. Aynı makalede öğrendiğimiz göre, Sovyetlerden evvel Gence'de beş ilmek mektep, üç lise, bir muallim mektebi varmış, şimdi ise ilk ve orta mektep olmak üzere 13 mektep varmış. Ve bu mekteplerde 11.670 talebe okunmaktadır.

Bunlardan başka Bakü'den ve Tiflis'ten Gence'ye dört yüzke mektep nakledilmiştir. Bu mekteplerin de 3.500 talebesi vardır.

Gence fabrikalarında 20.000 amele çalışıyor.

Millî hareket ve milliyet mes'alesi*)

Azerbaycan'da harsı uyanış

Azerbaycan'da millî hareket 19nci asrın sonlarında başlar. Tabii bu makalede Azeri Türklüğünün fikri, içtimai ve siyasi tekâmüllerini üzerinde duracak değiliz. Yalnız şuna işaret etmek lâzımdır, ki bu hareket millî uyanış ve harsî inkişaf için yapılan bir mücadele elsalını taşır. İlk sıralarda mücerret-İelseli bir mahiyeti haiz olan bu hareket, tedricen siyasi ve iktisadi bir şekil almakta gecikmiyor. İste bu tedrici, değışme halkın hayatı üzerinde derin tesirler yapmış ve yeni içtimai ve iktisadi şekillere girecek havatı büniyeti değiştirmiştir.

Azeri Türklüğünün fikri uyanış tarihini tetkik ederken, onların bütün 19nci asır müddetince bütün şiddetle kendini gösteren rus taziyk ve esareti altındaki vaziyetlerini daima göz önünde bulundurmak lâzımdır.

Zira rus istilası müteakip, müstevli kuvvet Azeri millî bünyesini tahribetmiş ve milli damga taşıyan bütün kıymetleri imha ediyordu. Milli mektepler kapatıldığı ve münevverlik tabakıta maruz brakıldığı için edebiyat pek fazla inkişaf edemedi. Rus anasırının çoğalması ve hükümetin amansızca tatbik ettiği ruslaştırma sıyasati neticesi olarak büyük şehirlerde rus ruhu

kuvvetlenmeğe başlıyor ve देने bilir, ki aristokrat zümre ve büyük burjuazi içerisinde az çok hâkim bir vaziyet alıyor. Mekteplerde, mahkeme ve idari müesseselere giren rusca, devlet dili oluyor. Fakat köylüler ve şehirlerdeki halk kütesile rusluk namına ne varsa, hepsine passif bir mukavemet göstererek ruslaştırma sıyasatine karşı oldukça muhasim bir vaziyet alıyorlar. Halk ruslaşmadan korkarak cocuğunu mekteplere göndermekten çekiniyor. Gayri resmi, gizli mekteplerde çocukları türkçe ve farisice öğretiliyor. İran edebiyatının uzun müddet Azeri Türklüğü üzerine yapmış olduğu tesirin sebepleri arasında bu cihetin de mühim bir yeri vardır. Şunu da kaydedelim, ki yedi büyük fars sairinin ikisi, yani Hakani (Şemahlı) ve Nızami (Gence) Azeridir.

19nci asır ortalarında Azerbaycan'da yalnız siyasi sahada değil, fikri sahada daha irticai bir haleli ruhienin daha ziyade hâkim bir vaziyette olduğunu görüyoruz. Edebiyat, orta zaman prensip ve içtimai şekillerini kabul eder bir mahiyeti haiz fars romantizm mektebinin tesirinden kurtuluyor.

Malum olduğu üzere bu mektep pratik hayattan çok uzak bulunuyor. Bu mektebe göre, yüksek ruhi faaliyetle meşgul olanlar

asrın gündelik, carî mesele ve hâdiselerine kat'iyen ehemmiyet vermeme ve bu gibi şeyleri ihmal etmelidir.

Aynı suretle asrın mistisizmi dahi mücerret bir etsali haz olup real hayattan uzak bulunuyordu.

Real hayat irtica ruhunun tahti tesirinde bulunduğuna için, bu vaziyeti müdafaa eden felsefe dahi irticai olmanın kurtulmalarıydı. Hukuk işleri dini prensiplerle idare ediliyor, bir sözle içtimai hayat muhafaza bir ruh taşıyordu.

Bu suretle, romantik edebiyat, „tasavvuf“ felsefesi ve dini naslar gibi üç mühim amînin tesiri altında Azeri Türklüğüne — ister-istemaz — bir apati haleli ruhıyesi âriz olmuştu.

Türkke, rus kanunlarının bütün şiddetle takibi edidiği halde, rus idaresi farisiceye nisbeten daha az bir hüsumet gösteriyor ve bu idaresi tarafindan takip edilerek mekteplerde tedricen mani alınuyor ve bu suretle, rus hükümeti noklayı zararına devlet için bir tehlike teşkil eden millî uyanışın önüne geçilmek isteniliyordu.

Azerbaycan'ın tam hak ve hukuka malik vatandaşları ancak Ruslar ve dili de ancak Ruslar idi. Bu vaziyete karşı tiraz sesini yükselten Azeri vatandaşları takip edilecek soğuk Şimla sürülüyorlardı.

Azerbaycan dahilinde millî neşriyat işleri şiddetli bir sansor, kayıt ve şart altına alındığı gibi, Türkiye matbuat ve neşriyatının mevkemete geçmesi de men'edilmisti.

İşte bu vaziyet önünde Azerbaycanlılar iki şeyden birini intihap edeceklerdi: ya tedricen şiddet bulan ruslaştırma sıyasatine

ve ahlakî fikri durguluğa karşı mücadele edecek, veyahutta millî vehcesini kaybederek rus anasırına katılacak. Azeriler birinci yolu intihap ederek bütün kuvvetleriyle mücadeleye sarıldılar. Milli şuur ve vicdânın uyanışı ve bütün halkın millî harsî hayata celptmek maksadile onlar her şeyden evvel maariif halkı arasında yaymağa ve orta zaman romantizminden uzak bir yeni edebiyat yaratmağa çalışıyorlar.

Yeni edebiyat vücuda getirmek için Azeriler Anadolu Türklüğü edebiyatından ilktiba başlıyorlar. Anadolu Türklüğü o zaman yeni ideler ve millî ruhla meşbu bir edebiyata malikti. Nâmik Kemal, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret vs. de olduğu gibi ...

Dil birliği Azerilerin bu edebiyattan istifade etmesine geniş bir imkân veriyordu.

Muallimler, ruhbanlar ve münevverler arasında ayrı-ayrı şahsiyetler çıkararak milli hak ruhunun uyanış ve inkişafı yolunda büyük hizmetler gösteriyorlar. Milli hak dilinin inkişaf ve işlenmesi maksadile geniş halk tabakasına mahsus olmak üzere ucuz popülar risale ve gazeteler neşrine başlıyorlar.

Bundan başka, halkın millî uyanışına hizmet ve rus istibadide mücadele etmek maksadile bilhassa darülfünun ve orta mektep talebesi arasında cemiyet ve dernekler vücuda geliyor. Bu suretle, millî hissi kuvvetlendirmeğe ve halkı Azerbaycan'ın müstakbel hayatı için daha faydalı bir şekilde hazırlamağa gayret eden millet hak dilinin başlıca olarak milletinin kuvvetine, menşesine ve diline istinat ediyor ve müvcerlerini oradan alıyorlar.

Rus hükümeti de bir taraftan yeni za-

*) 31-nci nüshadan mabıt

Dilencilik

Azerbaycan'ın merkezi icraiye komitesi başında oturmuş doktor Sultan Mecit Efendi-zade yalın söylenecek bir türüt bıkıyor. Utanıyor, dimiyoruz, çünkü her komünist, her rus kölesi gibi, onlar nayaya çoktan evveda demledir.

Nisan istilasına hasrettiği „İaribi bayram“ başlıklı yazısında („Komünist“, 28. 4. 1933) Sultan Mecit, „Hemen tarhihten itibaren kütveli dilencilige nihayet verimlis“ olduğunu ileri sürmektedir.

Azerbaycan da umumî aklık ve kütveli dilencilik hüküm sürmekte iken, kızı ordu gelişmiş ve bu „dilencilige“ son koymuştur. „Matürhoryum o günleri. „Şarki kurtarmaya giden“ kızıl rus ordusu „muvakkat bir zaman için“ Azerbaycan'da konaklamış, şarkta yapaçak kırımın provalarını yapmaka meşguldu. Ayak yalın, başı açık üstü-baş yirtik, acından ayak üzerinde duramayacak bir halde olan ve ordudan başka her şey benzeneyen bu dilencilik sürüşü aklıdan ve mağazaların vitrinleri önünde durarak hayretle gözlerini aomş bakıyor, halis Azerbaycan unundan bişirmiş ekmeği, Azerbaycan yağını, peynir, havyar v. s.-yi gözlerle yemeğe çalışıyor.

Azerbaycan hesabına onları yedirdiler, geysindirdiler, doyurdular.

Onlar sevinç içindiler.

Başbukların sözleri doğru çıkmıştı. Onlara emirdiler, ki:

— Kafkasya dağılarını arkasında zengin ve bolluk içinde boğulan Azerbaycan var. Oraya giderseniz, karınız doyaçak elbiseriniz yenilecektir. Başbukların dedikleri gibi de olmuştur. Ekmeğin rengini ve kokusunu bile çoktan unuttuğ et, yağ, bal, havyar, şeker, çay ne olduğunu hatırlamayan bu sürü, her tükân talamaya koyulmuştur. Mağazalar, darakâllar, ambarlar, depolar, yol üzerinde olan vağon ve vapolar birer-birer talandıktan sonra sıra evlere, aile ocaklarına gelmiştir.

„Grabnedeliya“ denen „Talan haftaları“ remisi bir şekilde icra ediliyor. Bak't'dan Moskova'ya katar-katar petrol, benzin, makine yağ, buğday, yağ, bal, havyar, balık, şeker, çay, kakao, elbise, yatak, halt v. s. v. s. sevkuolunmaya başlamıştır.

Bu hususta o zamanın gazeteleri resmî tebliğler nesrediyorlardı. Az zaman sonra Azerbaycan talanp bitirdi.

Artık burası da dilencilik mekemi ve bu zengin ölkenin çalıskan halkı da dilencilik olmuştur.

Yaratılıktan mahrum vahşi rus sürüşü şimdi talanacak ve soyulacak yeni yerler ve ötekler arılıyor.

Neriman Nerimanof, Bak'ın Taza-Pir caminde söylediği bir nutukta diyor, ki:

— Açıktan şikâyet ediyorsunuz. Bu bekleyin, kızı ordu Gilan'ı alacak, o zaman istediğiniz kadar diğ (prince) olacak ve lezeli pilavlar yiyeceksiniz.

***

Rusluk, bolşeviklik nereye girmişse, kendisile beraber ayrılmak arkadaş olan açlığı ve dilenciliği de götürmüştür.

Bu öyle bir hakikattir, ki komünist yalınlar için pehlihanları bile bunu inkâr edemiyorlar.

Bolşevizmin cennetine insanları yvrularını keserek yedikleri bir hakikat iken, utanmaz Sultan Mecit'in uydurduğu yalan ancak bolşevikcesine bir „istilâ esabi mücbirisi“ ola bilir.

İstilanın 14-nci yılında, milletin yüzde

manın siyasi ve içtimai idelerinin Azerbaycan'a girmesine mümkün merbeste mani olmaya çalışıyor. Halbuki o devirde Azerbaycan'ın kendileri bile, Garbi Avrupa'nın zihni işgal eden içtimai-iktisadi meselelere uğraşmak imkânında değildi.

Zira Azerbaycan'ın için ilk sırada mühibiz olan mesele lisan ve milletinin hakkı nayat meselesi idi. Memeleketin ileri gelen adamları sosyolojiden ziyade etnografi ile uğraşıyor ve lisanvî tarihinde Rusya emperyalizminde dahil Türk halklarının dil kolları arasındaki münasebatı araştırıyorlardı.

Irak birliği, mükadderet ve ruh billiği, yasanılan müsterek facia, ayri lehcede mevcut edebiyat birliği Romanof emperyalizmiğün danilinde yaşayan bütün Türk halklarına, mutlakile işbidedile daha muvaffakiyetle mücadele için tekmlil dağlık kuvvetleri bir araya getirmişti amirdi.

Bu kaabil bir itihah, hiç şüphesiz, ancak göye itharile ola bilirdi. Fakat müsterek mücadele için arzu edilen bu tabii birliği temeyillî pantirkizm heyulasını ileri sürmeğe çalıskan düşmanların tarafından istifade edildi. Türk münevver tarifesinin gitmişce çoğalışı ve bu zümrenin gösterdiği aktif faaliyet, bu faaliyette haricini tesirini görür Rusya'yı rahatsız ediyordu.

20nci asır başlarında Azeri cemiyeti artık belluflir etmiş içtimai bir teşkilata malik bulunuyor. Bir taraftan münevverler sarık, imedeni Garp memleketlerinde tahsilini ikmal edüp gelen yeni unsurlarla kuvvetlendiği gibi, diğer taraftan da hariceten gelen siyasi ve fikri hareketler metodik bir sen-rette memleketle girmekle çökmüyorlardı. İşte bu vaziyet halkın sevkini bir kat daha

Şarkî Türküstan'da

„The Star“ gazetesinin bir makedesi

Hindistan'da çıkan „The Star of India“ gazetesinin muhabiri Kaşgar dan Haziran iptidalarında aşağıki malumatı vermektedir:

— „Buraya varamadan evvel Türkler bir kaç defa Çin askerlerini bozmağa ve mağlub etmeğe muvaffak olmuşlardır. Memleketi baştan başa istilaya muvaffak olan Türkler, yalnız Çin Türküstan'ın paytahtı olan Urumçu şehrii alamamışlardır. Urumçu büyük ve kuvvetli Çin askerleri tarafından mudafaa ediliyor, buraya yepyerde imdat kuvvetleri geliyor. Bunun neticesinde müslümanlar bir müddet tevakkura uğratmağa muvaffak olmuşlardır. Çinliler, her ne pahasına olursa olsun, bu şehri elden bırakmağa karar vermişlerdir. Çin hükümeti ihtilâçlılara karşı kat'i bir harp açmak için komandanlarını emretti. Bu mülk üzerine burada kanlı bir harp başladı. Türkler inatla harp ediyor ve adm-ediyor, ilerliyorlardı. Bu inat neticesinde Çinlilerin mukavemeti kırıldı, Türkler Çinliler kâmilten ezmeğe muvaffak oldular. Sincin Türkler, Türk rnkamı ana yurdu olan bu ölkede kendi nüfuzlarını yerleştirmiş bulunuyorlar.

Geçen gün galip müslümanların muharebe kudullarıkları sunular gördüğüm zaman hayret ettim. Binlah hep eski, psalman silahlardı. Halbuki Çinliler son sistem silahlarla mücehezdi. Buna rağmen Çinliler Türkleri karşı mukavemet gösteremiyerek mağlub oldular.

Türkler, ya öüm, ya istiklâl diyorlar. İ ve biliyorlar, ki mağlubiyetleri malvomalara demektir.

Urumçu şehrii almadan evvel Türkler bir mecis yaparak bütün illerin vekillerini oraya topladılar ve kendilerine Kamul ilinden bir lider itihap ettiler.

Bu gün 10 gün var, ki harp bitmiştir. Bu az müddet zarfında Budist hükümet adamlarına karşı tecavüzde bulunuldu ise de, çok geçmeden hıderler bunun karşısına aldılar ve asiyaşı temine muvaffak oldular.

Çin Türküstanı Türklerin sığınan bir hükümet kurarak eski millî şa'alarını canlandırmağa muvaffaklardır.

Burada affiumun ilân edildi, gerek Budist, gerek müslüman olsun, bütün muhalifler affedildi. Şarkî Türküstan'dan firar eden encebeler ve misyonerler takdir avdet ettiler.

Esittigiime göre, yeni devletin paytahtı Yarkent şehridir. Bu şehir, bir yeni, diğeri eski olmak üzere iki kısımdan ibarettir. Eski şehir ile yeni şehir birbirinden ortada çekilmiş bir divar ayrılmaktadır.

Yarkent şehri, dahi Kaşgar gibi 100.000 nüfus malikdir.

doksan kara tayla yazmış, yiyeckeen, içecekten, giyecekten, hattâ oturacak yerden mahrum edilmiş bir devirde memleketin açlık, sefalet, mahrumiyet, ızdırıp içinde kırıldığını, can çektiği bir zamanda Sultan Mecit'in „Müsavat“ devrine „Dilencilik devri“ demesi çok mânâlidir.

Bu gösteriyor, ki orada bu gün günün en canlı meselesi, insanların ve fikirleri işgal eden yeğane şey, açlık ve dilenciliktir.

V. Nuh-Oğlu

arttırarak, onu daha fazla aktivite göstermeğe sevk ediyor.

Türk halkının uyanış ve muvaffakiyetinden endişe eden çarizm, bu hareketi önüne geçmek için bütün kuvvetini sarfetmekte çökmüyor. Azeri cemiyeti içerisinde şiddetli taktibat başlıyarak şedit tedbirler kendini gösteriyor. Fakat rus hükümetinin bu tazyik tedbirleri aksi neticeler vermektedir. Şöyleki önüne geçilmeye istenen millî teşekkül hilâsı daha fazla kuvvet bularak daha şuurlu bir şekil aldı.

Bu tazyik siyaseti pek fazla devam edemiyor. 7nci asır başlarında Rusya dahilinde çıkan karışıklıklar neticesinde vaziyetini pek se şağlam görmeyen çar hükümeti, gayri rus milletlere daha hafif bir rejim tatbik etmek istediğini güdüyor. Bu vaziyetten istifade eden Azeri halkı bir parça serbesti kazıyarak faaliyeti hasasını genişletmeğe çalışıyor.

Miktarı günden güne artan münevverlerin yardımıle millî kültür sahasında bir çok ileri adımlar atıyor. İşte bu asrleşmiş zümrenin teşekkülünden sonradır, ki Azeri cemiyeti nisbeten daha serbest bir şekilde yeni bir merhaleye girmiş oluyor.

Bu suretle, 19nci asır Garbi Avrupalı Azerbaycan arasında bir mukayese yapılıcak olursa denilebilir, ki aynı devirde birincisinde daha fazla siyasi içtimai ideler hâkim bir vaziyette iken, ikincisinde en fazla kültürel ve mîni ideler hâkim olmuştur.

Ancaz 1905den itibaren, Rusya'da vuku bulan siyasi hadiseler ve ihtilâl hareketleri neticesinde Azeri Türklerinin harsı uyanış siyasi bir mahiyet almaya başlıyor.

(Arkası var) Dr. Mir Yakup

Cihan iktisadî buhranı ve milletlerin istiklâl hakkı

(1-nci sahifeden mabâf)

masur medeni ve iktisadi hayat seraiti arasında tezat vardır.”

„Avrupa'nın parçalanması ve „balkanize“ edilmesi şüphesiz, ki onun (Avrupa'nın) iktisadi vaziyetini ilk-üst eden bir faktör rolunu oynamıştır. İki sabik emperyalizmin enkazı üzerinde kurulan yeni 12 devlet sayısız hudutlar meydana getirmiştir.

İstanbul'da Berlin arasında 6 yeni serhat, Paris ile Petersberg arasında sabitkale iki serhat yerine beşten çok hudud yaratılmış, her serhat yeni bir gümrük, yeni nakliyat seraiti ve yeni bir para sistemi demektir.”

„Avrupa'nın parçalanması yalnız insanları değil, eşya hareketinin hürriyetini de bozdu. Bu parçalama, nakliyatı, para sistemini ve beymelile mübadeleyi de bozmuştur. Bu vaziyet orta Avrupa'yı iktisadi savas meydanına çevirdi.”

Rus âlimi bu „hazin manzara“yı tasvir ettikten sonra endişesinin asıl canını teki eden şarkî Avrupa'ya yani Rusya denilen milletler zindanına geçiyor diyor, ki:

„Milletlerin istiklâl hakkı prensipinin kat'i şekilde tabikından dolayı kaos, illas ve sakutun yalnız üç misal üzerinde durduk.

Büyük iktisadi organizmlerin parçalanmasından dolayı mazarretin Baltik boyu devletleri Lehistan, Çekoslovakya, Bulgaristan ve İtalya'da dahi tesirini görüyoruz.”

„Çok ihmal ve dikkatsizlikle, bâzen de garp devletlerinin aktif iştiraklerle Rusya'nın ayrı-ayrı uzuvlarına ayrılması, onun (yani: Rusya'nın) iktisadi vücudunun parçalanması, siyasi isteklerle iktisadi taleplerin tezat teşkil ettiklerini bir daha isbat etmiştir.

Baltik boyu milletlerinin Rusya'dan ayrılmış iem kendileri için, hem de Rusya için menfi neticeler vermiştir. Bu neticeleri temine meydana çıkartmağa, şimdiki Sovyet rejimi mamdır. rakat Sovyet rejimi çoktuktan sonra Rusya'nın iktisadını bir küll oamasına, Rusya'nın denizsiz yaşayamayacağına ve Rusya'nın civar vilayetlerdeki servetleri istismar etmeyesine olan ihtiyacı kendisini, cihan iktisadiyatının tarakasını namna hissettirecektir.

Cihan buhranının sebeplerini orta Avrupa'da „bütükdan“ ve oradan Rusya'nın parçalanmasında bir netice çıkartmaktan sonra, bu rus âlimi hikirlerini şöyle hütlâca ediyor:

„Millî devlet şekline müteveccih siyaset, mutaka iktisadi müteveccihli doğuracaktır. Bu müteveccihli bilahere Avrupa'yı balkanize etti, onun iktisadi vahdetini parçaladı, bozdu ve istihlal kuvvetini zayıf saldı . . .”

„Ona göre: Rusya parçalanması; Rusya'nın „iktisadi vücudu“ doğranması, Rusya'ya denizlere çıkmağa imkânı verilsin, Rusya'ya Ukrayna, Azerbaycan, Şimali Kafkasya, Gürcistan, Türküstan'dan, Kırm v. s.-den ibaret olan „civar vilayetlerin“ bitmez-tükemmez tabii servetlerinden istifade etmeğe hakkı verilsin . . .”

Bütün bunlar cihan iktisadiyatının menâfından imiş.

İhtilâl etmek lazımdır, ki büyük müstakliklere malik büyük sanayi devletlerini bu nazariye sevindire bilir. Sevindire bilir, amma bu günkü buhranın hakiki sebeplerinden en başlıcasını teşkil eden o „rekabet“ ve iktisadi hükmi mevcut olmasaydı. Bu nazariye herkes, yani cihanın bir ham mal deposu ve satış bazarı telâkî eden, bu iktisadiyatın fevkinde ise daha kuvvetli ve daha buyurucu mevki tutan milliyet ve onun istiklâl hakkını inkâr eden her emperyalist memleket tarafından memnuniyete kabul edilirdi, eğer Rusya'nın cihan için, bilhassa bu gün buhrandan ızdırıp çeken büyük devletlerin kendileri için ne müthiş bir korku teşkil ettiği tecrübelere meydanına olmasaydı.

Okuyucu, Zagorsk'in bu nazariyesile bolşeviklerin milliyet siyasetleri arasında hiç bir fark olmadığını tahmin edebilir. Bu hususta, başka münasebetlerle çok yazdık.

Kızıl ordu, Rusya'dan ayrılmaya muvaffak olmuş memleketlerin istiklâline aynı motiflere nihayet veriyordu.

Stalin „Çarlığın yaratmış olduğu ve bolşeviklere miras bıraktığı iktisadi vahdetten“ bahsederken, „merkezi Rusya'ya lazım olan civar vilayetlerin“, istiklâl hareketini „irtica ve ihtilâl aleyhdarlığı“ diye tasvir etmektedir. Onlar, yani bolşevikler, İngiltere, Fransa, İtalya müstemlikelerinin ayrılmaması bir terakki ve inkilâp addettikleri halde, beyaz ve siyah ruslarla hemzaban olarak Rusya'da ruslardan daha çok ve daha medeni olan milletlerin esaretinde kalmalarını, „Rusya'nın iktisadi organizmi“ namına beşerî bir zaruret telâkî ediyorlar.

Liberalizmde ferdin hürriyetini bilirsinz. Fert, sonuz, hudutsuz bir hürriyete malik değildir. Böyle bir hürriyet anarşı ve tahakkümü, haksızlığı doğurur.

Demokrasiye ferdin hürriyeti, öbir şahsın hürriyetine taayyin eder.

Ne yazık, ki demokrasi ölkelerinde şahsın hürriyetini, tayin, tahdit eden ve koruyan kanun gibi bir müeyyide varken, milletler

arası münasebatında milletlerin hürriyetine hudud tayın, edecek, haksız olarak tecavüze uğrayan ve nürriyetleri ellerinden alınan küçük ve güçsüz milletleri koruyacak, güçsüz bir makam yoktur.

Ona göre, beymelile münasebatta hürriyet müdabehe şeklii aralar tahakküm ve istismar ile neticeleniyor.

Fakat iktisadiyatın matematik kanunları vardır.

Az maaşraf ve çok kazanç iktisadiyatın başıca vasıflarındandır.

Bu kanuna boyun eğen bugünkü sanayi—metropoliten— ham mal deposu ve satış mahalli olan koloniler güççü. Daha geçir asırda başlıyan bu güççü Hindistan gibi müstemlikelerle Çin gibi yarım müstemlikelerde, yani aşağı-yukarı bir milyara yakın nüfus malik dünüyalarda yerli bir sanayi yaratmıştır.

Nakliyat vasıtalarının ve makinelerin sür'atle inkısaflı bir köçüş ve yerdışmeğey seyri'nin sür'atını bir kat daha artırmıştır.

Bu vaziyet, Amerika ve Japonya gibi yeni beymelile faktörlerin meydana gelmesi, Avrupa ve Asya'da küçük ve orta dercede olan müstakil milletlerin milli sanayi yaratmağa uğraşmaları, iktisadi istilâle doğru gittikçe, ötdükleri kat'i adımlar dünüyayı yalnız bir ham mal deposu ve milletleri de sadece müstehkî telâkî eden çok mahdut miktardaki devletlerin, onuzda hudutsuz rekabet ve fazla istihlal yüzünden sarılan mevkelerini; zayıflattır. İktisadiyat, iktisat ilminin sarılmaz kanunu olan İhtiyaca boyun eğiyor, milliyetin buyurğu altına giriyor, „yorgana göre ayak uztamak“ düsturu sesini yükseltmeğe başlıyor.

Sanayi ve medeniyet yerdışmeğey, merkeziiler değışmeğey başlıyor, dar bir inhisar ve istismar vasıtası olmaktadır çıkarak âlemşumul ve beşeri oluyor.

Sanayi yeni yerlerde yerleştiçe kendisile beraber medeniyet, hürriyet ve milliyet hikirlerini de oraya göçürmektedir.

Müstemlikeler siyasi istiklâle doğru yürüyorlar. İngiltere müstemlikeleri bu gün Amerika ştatlarında daha geniş sahahiyeti hâiz oluyor, bir çokları tam manasile müstakil bir devlet haline gelmektedir.

Bu gün yalnız orta Avrupa'da ve tam müstakil devletler arasında değil, İngiltere'nin kendisile Dominyonları arasında bile iktisadi münasebet ve mübadele hât bir şekli arz etmektedir. Amerika Filipin adalarında istiklâl vermek istiyor. Milletler hürriyet ve istiklâlleri elde etmeğe, beşeri cemiyetin hür ve hak sahibi bir uzvu olmağa doğru yürüyorlar.

Cihan buhranının doğuran milletlerin istiklâl hareketi değildir. Bilakis bu hareket, neticede istismar, tahakküm ve emperyalizm doğuran bugünkü kapitalizmin planıs ve hudutsuz rekabetine nihayet vere bilecekti, cihan iktisadiyatını hak, hürriyet ve ihtiyacı denilen bir nizam ve program dairesinde inkısafla sevk-deşektir.

Ve cihan medeniyetinin kazanç hırslarından doğan rekabet, inhisar, istismar yarışları neticesinde çökmesinin önünü almış olacaktır.

Siyasetten müstakil olan milletler iktisaden teşriki emele etmekle cihan ahenğini temamilen edinirler. Bunun için Rusya'nın Türküstan, Kafkasya, Edi-Ural, Ukrayna, Kırm ve Belorusya hesabına „iktisadi bir organizm“ yaratılmasına, kilic ve ateş, kan ve vahşet neticesinde yaratılması olan bu milletler zindanında olduğu gibi muhafaza ihtiyacı yoktur. Cihan, buhrandan çıkma yollarını görür-köy ediyor. Düştürülen mali, ticari tedbirler arasında mevcut olan Pan-Avrupa, Balkan Birliği, Ak-Deviz ittifaki gibi projeler müstakil milletlerin müsterek menfaatleri üzerine anlaşmaya doğru bir yol almış olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin de girmeye karar vermiş olduğu bu ittifaklar, milletlerin birbirinden asılı oldukları, birbirinden temamilen tecrit edilmiş yaşamının imkânsız olduğunu isbat etmektedir. Cemiyet içerisinde bir fert ne kadar hür ve ne kadar öbir ferit asili ise, beymelile hayatta dahi milletler o kadar hür ve o kadar asılı bulunmaktadırlar.

Bir cemiyet içerisinde, bilhassa iktisadi sahada, fertle devlet arasında hudut tayin eden hukuk, fertlere ait hususi ve ammevî ait umumî menfaatleri terlik eder. Hususi mülkiyetin — iktisadi hürriyetini, cemiyete devletin menfaatlerini muğayır olduğu yerde hukuk hemen müdabehe elemektedir.

Amme hukuku bu münasebatı nazım etmektedir. Bu hukukun da kaynağına, sahahiyet ve kuvvetini cemiyetten alan Devlet teki etmektedir.

Beymelile münasebatta ise bu münasebata müdabehe ederek, bunu nazım eden hukuk, kuvvetini mukavele, münahede ve itihafından alıyor. Muahedelerin nazım ettiği münasebetler ise müsterek menfaatlere mütenasipir. Menfaatleri ve müsterek karışık ve birbirine bağlı entereleleri olan milletler arasındaki beymelile müahedelerin ihtiva ettiği mes'ul- (Lütfen sahifeyi çevirmiz)

Azerbaycan'da

Azerbaycan servetleri

Rusya ilim akademisinin Azerbaycan şubesi, Azerbaycan'ın tabii servetlerini tetkik için heyetler vücutte getirmiştir. Heyet Gence nahiyesindeki radio-aktif maddeleri de öğrenecektir.

Fabrika mektepleri

Bakü'deki fabrika yarınlardaki sanat mekteplerine bu yıl 4.910 talebe kabul edilecektir. Yüze 60-60'nın Türklere ibaret olacağı söylenen bu talebinin 50/50'ine amele çocuğu, 40/60'ine kolhozda dahil köylü çocuğu olup, heyeti unumyisinin yarısını kızlar teşkil edecektir.

„Bakinski Raboçi“ gazetesinin (Nr. 97) yazdığına göre, geçen yıl talebe bu mekteplerin terk ederek kaçırmış. Sebabi de işe ve vesaiti tedrisine ve menzili yokuşluğu imiş. Bu yıl da vaz'iyet aynı imiş.

Gazete ve mecmualar

Bakü gazetelerinin yazdığına göre, halihazırda Bakü'da 20 mecmua ve 9 gündelik gazete çıkmaktadır. Mecmuaların umumi tirajı 60.000, gazetelerinki — 200.000 imiş. Bu suretle orta hesaba her mecmua 3.000, her gazete 20.000 isabet etmektedir.

Mecmua ve gazeteler muhtelif lisanda neşrolunuyor, bunların içinde başlıca olarak Türkçe, rusca, ermenice ve tatarca olanları birinci yer tutuyormuş. („Bakinski Raboçi“, 5. 5. 1933.)

Traktörler

Bakü gazetelerinde okunduğuna göre 1928'de Azerbaycan'da 6.730 at gücüne malik 470 traktör varken, bu yıl 27.000 at gücüne 2.000 traktör mevcuttur. Bunun 1900-1 M.T.S.-lerle sovhozlardadır.

Yalan raporlar

Azerbaycan merkezi icraie komitesi, pamuk ekiminin sahası, ekini, mahsulü ve toplanması hakkında yalan ve uydurma raporlar verilerini ceza kanununun 143 ve 145nci maddeleri mücbince mevlî tutulacakları hakkında bir karar itihaz etmiştir. („Bakinski Raboçi“, Nr. 97.)

Azerkino

Azerbaycan sinema fabrikaları olan „Azerfilm“ ve „Azerkino“ birleşerek müsterek bir film tröstü vücutte getirmişlerdir. Tröst „Azerkino“ adını taşımaktadır. Bundan ilâve Bakü'da sesli film fabrikası teşkil edilmiştir.

Mirza Fethali, Sabir ve C. Mehmet Kull-zade'nin küliyat

Bakü gazetelerinde okunduğuna göre, Mirza Fethali, Sabir, Celil Mehmet Kull-zade (Molla Nasrettin)'nin eserleri küliyat halinde Azerbaycan tarafından tab'a hazırlanmıştır. Gazeteye göre Sovyet ilim akademisi Bakü şubasının de manevi yardımile basılacak olan bu eserler ilmi bir mahiyeti haiz olacaktır.

elelerle asırlarla bir yerde yaşayan ve yâsamak mecburiyetinde olan coğrafi, iktisadi bir çok birlikleri ihtiva eden milletlerin aktedecikleri muahedeler arasında tabiatle fark büyük olacaktır.

Bu bakımdan asıl Velikorusya ile hiç bir tabii müşterek menfaatı olmayan Rusya mahkûmu milletler arasında Kafkasya bilhassa nazarı dikkatli mektektedir.

Kafkasya ayrı ayrı mühtan gelen, ayrı-ayrı milliyet teşkil eden ve müstakmil millî medeniyetlere malik dört millet vatanıdır. Fakat bu farkla beraber bu milletleri birleştiren ve beraber yaşamlarını icap ettiren bir çok müşterek menfaat ve âmillere de maliklerdir.

Bir defa Kafkasya coğrafi bir vahdet teşkil eder. Sonra bu kit'anın malik bulunduğu bitmez-tükemmez servet; mal, hayvancık ve erzak onu müstakil bir iktisat yapacağı haline getirmiştir. Kafkasya milletlerinin inkişaf ve terakkisi birbirinden asılı, birbirine bağlı bulunuyor.

Bu müşterek hayat, bu milletlerde müşterek an'ane, adet ve medeni kıymetler meydana getirmiştir.

Kendi istiklallerini temamilik sahip olacak olan bu milletler, sıkı beynelmil muahedelerle müşterek menfaatlerini tanzime muhtaçtır. Bu muahedeler, müşterek hayatın ve ihtiyaçların daimi ve müstakim olmasına mütenasiben, ihtiva edeceği mes'eleler mikyasında, daimi bir mahiyet arz etmek mecburiyetindedir. İşte istiklalleri için can veren Azerbaycan, Şimali Kafkasya ve Gürcüstan gibi Kafkasya milletlerinin konferansına aktine sevkeden, ihtiyaçtan doğan hayati âmil budur.

Tabiidir, ki Kafkasya milletleri konferansın kongsuları ve cihan milletlerinde de ihtiyaçların nisbati derecesinde muahedeler aktedecek, Hazer denizle Türkistan, Edil-Ural, Kara denizden Kırm, Ukrayna, Türkiye ve Balkanlar, ceunpattan İran ve gene Türkiye ile ve bütün cihanla sıkı ve yakın bir ittifak haline gelecek, bu suretle 13—14

Sovyetlerde açlık

(2-nci sahifeden mabât)

ce daha fazla sarsmaktadır. Hükümete ve rejime karşı beslenen şu nefret, kini ve adavet hisleri Rusya mahkûmu milletler arasında tabiatle bir kat daha artmıştır.

Garı ru milletler Sovyetlerin bütün şu mezaliminden, işğencesinden, açlık ve setalenden yegâne necat ve halası ancak Rusya'dan ayırlma, yani müstakil olmağa görüyorlar. Açlık ve komünist tazyikinden başım götürüp son zamanlarda İran' ve Türkiye'ye kaçan yüzlerce yeni muhacirlerimiz, memlekette istiklâl mücadelesinin yeniden şiddetli surette alevlenmesini haber vermektedirler. Aynı istiklâl mücadelesi Ukrayna, Türkistan ve diğer gayri ru cumhuriyetlerde dahi kemali şiddette yürütülmektedir. Bu haberi — last, not least — Sovyet matbuatının bizzat kendisi dahi teyit etmektedir. Geçenlerde Türkistan'daki milliyetçilikten dolayı asahiye ve endişe gösteren Sovyet gazeteleri, şimdi de Ukrayna'yı istila etmiş olan „separatizm“ hareketini verdikleri istiklâlçilik ve milliyetçilikten dolayı yaygaralar yapmağa başlamışlardır. Ukrayna'dan Moskva'ya gönderilen S.O.S. nidâlerinde, Ukrayna milliyetçileri ve, hafta Sovyet gazetelerinin kendi tabirince, „Ukrayna'da genişlenen şovenizm“ hareketına karşı yardım istenilmektedir. 23 Haziran tarihli Moskva gazetelerinin malumatına göre, Ukrayna komünist İrkas merkezî komitesinin 10 Haziranda Harkof'ta açılan içtimanda, Stalin tarafından hususi vazife ile Harkof'a gönderilmiş olan Postişef, bütün Ukrayna'yı istila etmiş olan memnuniyetsizlik ve İrkânın ademi muvaffakiyeti hakkında bir nutuk irat ederek bütün bu berbalığın sebebi şovenizm ve milliyetçilik hareketinin ilerlemesinde görmeştir. Postişef'in itirafına göre, Ukrayna milliyetçileri İrkânın gözü önünde mühim makamlara sokularak tam hükümetin açığı karşısına hareket ediyor ve açılan açığı milliyetçilik siyaseti yürütüyorlar. Milliyetçiler, bilhassa medeni sahalere, işleri bütün-bütüne ellerine geçirmeğe muvaffak olup Ukrayna'nın Rusya'dan ayırlması uğrunda çalışıyorlar. Nutkunun sonunda Postişef büyük bir inifal ile kaydetmektedir, ki „Lenin'in milletler siyaseti aleyhine Ukrayna komünist İrkası dahilinde bile gruplar teşekkül ederek, hatı bu gruplar dahi antisovyet ve milliyetçilik siyaseti yürütmekte imiş. Asıl milliyetçiler ve Ukrayna'nın Sovyetlerden ayırlması taraftarlarıyla ortak çalışan bu gruplar idarelerde tam şoven bir siyaset yürütüyorlar.“

Sovyet cennetinden mütemadiyen gelmekte olan bütün şu haberler, işte heyeti unumyiesile, yukarıda kaydetmişiz vak'aların teyidinde ve tekrirlerinde ibarettir. Her yerde açlık heyulası, ademi memnuniyet, hudut boylarındaki ahelinin, İrkânın bulurak, komşu memleketlere İrkân, gayri ru cumhuriyetlerde yürütülen istiklâl mücadelesinin yeniden bittir şiddetle alevlenmesi — bir, söze: kaos, inihâl ve her-cümere . . .

— „Bir taraftan Moskva İngiltere'nin Japonya vasitasile Uzak Sark'ta Sovyetlere karşı hücumu hazırladığını bildiği gibi, diğer taraftan dahi Sovyet matbuatı Kafkasya ile Ukrayna'da eskidenberi mevcut şiddetli millî istiklâl hareketlerinden dolayı endişesini gizlemektektir.“

Tabiidir, ki Sovyetleri sarsan bu açlık, ahalinin hükümete ve rejime karşı herhangî bir itimat, itibar ve hürmetini gittik-

ci olarak yitirdiği gibi, Uzak Sark'ta Yakın Sark ve Avrupa arasında mühim bir rol oynayacaktır.

Malumdur, ki daha 1304 senesinde, Elhanlır devrinde, Çin ile Avrupa ve Avrupa ile Hindistan arasında ticaret münaşebatını temin ve tanzim için Azerbaycan'ın o zamanki paytahtında bir cihan iktisat kongresi açılmıştır.

Ademi tevâzû münaşebat ve ticaret yollarının temini gibi kararlar itihaz eden bu kongraya Cengiz hanın kurduğı ve herzerleri, federasyon esası üzerine idare edildiğini kabul eden büyük emperatoriğün bütün âzaları İştirak etmiş. Marağa'da açılan bu kongrânın kararı Elhan Olcaytu tarafından 1305de Fransız kralı dördüncü Filipp'e ve İngiltere kralı birinci Eduard'e dahi gönderilmiş ve muvafakatleri alınmıştır.

İngiltere tarafından Marağa kongresinin kararını tasvip eden ikinci Eduard 1307de cevabını Tebrize göndermişti.

O zaman Ak, Kara ve Hint denizlerinde Elhani Azerbaycan'ın ticaret gemileri dolaşıyordu.

Çinden Hint'ten ve Avrupa'dan gelen ticaret kervanları hep Azerbaycan ve Kafkasya tarikile sefer etmekte idiler.

Kafkasya konfederasyonu, müsaat coğrafi mevkiî, iktisadi zenginliği, üzerinde yaşayan milletlerinin kat'î azim ve kararı ve samimi teşriki mesaisi ile cihan iktisadiyatının tanziminde mühim bir âmil olmağa gene nazettir.

Rusya ile hiç bir müşterek menfaatı mevcut olmayan ve yalnız süngü gücü ile bu memlekete bağlanmış olan Kafkasya milletleri, kuraçakları konfederasyon sayesinde Balkanize nazariyesinin bütün çürükliğini, bilakis Yakın Sark'ta, Avrupa ile bütün şark arasında medeni bir âmil olduğunu isbat edecektir.

Kafkasya ve Kafkasya milletleri bunun için her hakkı ve her bir tarih ve medeni mirası haiz bulunuyorlar. Mirza-Bala

Varşova'dan mektup

Kafkasyalılarının toplantısı

Kafkasya darülfünununda etnografi kürsüsü işgal eden profesör Stanislav Ponyatkovski'nin teşebbüsü ile bir müddet evvel Varşova'da Kafkasyalılar ilmi toplantısı olmuştur. Azerbaycan, Şimali Kafkasya ve Gürcü kolonilerinin İştirak ettikleri bu toplantıların ilkinde S. Midviyan, içtimai çaraka Kafkasyalılar adından Prof. Ponyatkovski'ye teşekkür ettikten sonra, içtima için bir reis seçilmesini teklif etmiştir. İçtima, Mehmet Emin Resul-zade Beyelendi'nin reis inihap etmiş.

Profesör Ponyatkovski, toplantıdan maksadın Kafkasya'nın ilmi tetkiki olduğunu kaydetmiş ve Kafkasya'nın ilmi için haiz olduğu ehemmiyetle nazarı dikkatli celdederek demiştir, ki: — „Kafkasya, bir zaman Pireney'den Pamir'e kadar yayılmış olan Yafefik medeniyetinin bakiyatını halâda korumaktadır. Ondan sonra Kafkasya'ya Türkler yerleşmiş ve Türk medeniyeti getirmişlerdir. Kafkasya'ya, İran, Arap ve Bizans medeniyetleri de girmiştir. Bütün bu medeniyetler Kafkasya şeraitinde hususi bir şekil ve mahiyet almıştır. Bütün bunların tetkiki ilmi için ve millî şuur ve benliğin takviye ve inkişafında ötürük çok lüzümdür.“

Prof. Ponyatkovski ondan sonra millî medeniyetlerin üzerinde durmuş ve millî medeniyetin millî şuur ve millî ruhun takviyesinde oynadığı mühim rolü izah etmiş, bugünkü Kafkasya'ya iyî bildiğini, etnik bakımından zengin olan bu memlekette, „etnik zenginliğin“ birleşmeye mania teşkil edecek mahiyette olmadığını söylemiş ve ilave etmiştir ki:

— „Kafkasya'nın etnografyası araştırıldığı zaman, „etnik muhtelifliği“ haiz olduğunu ve bunun arkasında Kafkasya milletlerini birleştiren müşterek âmillerin daha kuvvetli olduğunu görürüz.“

Kafkasya milletlerinin birliğini icap ettiren siyasi ve iktisadi menfaatlardan daha kuvvetli olan sayısız, müşterek hususiyetler öğrenilmesi, Kafkasya birliği ideolojisi için çok faydalı olacaktır.“

Nuoktadan hareket eden muhterem Profesör, Kafkasyalılara etnografya tetkikatına ehemmiyet vermesi, müşterek medeni kıymetleri öğrenmeye tavsiye etmiştir ve sözüne nihayet vermeden Kafkasya milletlerinin medeniyetlerini sistematik surette öğrenmek işinde her bir yardma hazırladığını ilave etmiştir.

Profesörün beyanatından sonra canlı ve samimi bir müsâbehe başlamıştır. Üç saatın fazla devam eden bu samimi müsâbeden sonra Mehmet Emin Bey, Kafkasya'nın namına profesör Ponyatkovski cenaplarına teşekkür etmiştir ve içtima hitam bulunmuştur.

Nisânnın Şnde vaki olan ikinci toplantıda gene bütün Azeri, Dağı ve Gürcü kolonisi hazır bulunmuştur. Gene Resul-zade Emin Beyin riyaset ettiği bu toplantıda profesör Ponyatkovski patriyarl ve patriyarlın teşkilatları hakkında tarihi malumat vermiş, birincinin bilhassa köçebelerde, ikincinin ise ziraatla meşgul milletlerde mevcut olduğunu izah ederek Kafkasyanın yerli yafefik milletlerinde patriyarlın sistemi daha kuvvetli ikeni belirtmiştir.

Bunun üzerine kızgın münakaşa başlamıştır. Münakaşada Resul-zade Emin Bey, Mirza-Bala, Midviyan Dr. Nakışide, Mehmet Girey Bey, Baytuğyan Bey, Belatı Bey v. s. İştirak etmişlerdir.

Türklerde kadının daima erkekle müsavi olduğu ve bu müsavıtan tarihi vesail ile isbatı mümkün olduğu gibi, Türk dilinin kurulusunda dahi göre çarpıtılı, bundan başka Şimali Kafkasya'da „Atalık müessesesi“ gibi çok enterasan mevzuular vaz' olunarak müzakere edilmiş ve patriyarlın bir müesseseden doğan „Atalık“ın Türkiye'unun tasnım ve Türk olmayanları tarafından kullanılmakta olduğu çok merak uyandırmış, bilhassa Mehmet Emin Beyin bu Şimali Kafkasya'da mevcut „Atalık“ müessesesile Selçuklardaki „Atabel“ müessesesinin mukayesesi çok alaka ile dinlenmiştir.

„Müsavat“tan ihraç

Azerbaycan „Müsavat“ Halk Fırkası reisliğinden teliğ edilmiştir.

Fırkânın yürüttüğü ana yürüyüş hatına aleyhtar, boğzunu ve şüpheli hareketlerinden dolayı Seyfiî Mir Aziz Bey Azerbaycan Türk Federalist „Müsavat“ Halk Fırkası âzâlığından çıkarılmıştır.

„Müsavat“ Fırkası reisi M. E. Resul-zade

Druck: A. Wesemann, Berlin SW 11, Stresemannstraße 72
Verantwortlich f. Verlag u. Redaktion Ernst Gebhardt, Berlin
Chefredakteur: M. E. Resul-zade